

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 02.06.1998, sp. zn. 2 Cdon 1506/96, ECLI:CZ:NS:1998:2.CDON.1506.1996.1

Číslo: 21/1999

Právní věta: Námitku započtení, která představuje ve smyslu ustanovení § 98 o. s. ř. jen obranu proti žalobě, lze uplatnit bez ohledu na to, že pohledávka namítaná k započtení je předmětem jiného řízení před soudem.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 02.06.1998

Spisová značka: 2 Cdon 1506/96

Číslo rozhodnutí: 21

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Započtení pohledávky

Předpisy: 99/1963 Sb. § 98

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č.21

Námitku započtení, která představuje ve smyslu ustanovení § 98 o. s. ř. jen obranu proti žalobě, lze uplatnit bez ohledu na to, že pohledávka namítaná k započtení je předmětem jiného řízení před soudem.

(Rozsudek Nejvyššího soudu z 2. 6. 1998, [2 Cdon 1506/96](#))

Městský soud v Praze svým rozsudkem z 24. 5. 1996 změnil rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 9 ze 7. 12. 1995 tak, že žalovanému uložil zaplatit žalobci částku 129 266,30 Kč do tří dnů od právní moci rozsudku a dále rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů. V odůvodnění tohoto rozhodnutí především uvedl, že soud prvního stupně správně zjistil, že žalovaný dluží žalobci žalovanou částku, dílem z důvodu plně nesplacené půjčky a dílem z finančního vypořádání společného podnikání v konsorciu C. za rok 1991. Odvolací soud dále zdůraznil, že soud prvního stupně pochybil, když shledal důvodnou obranu žalovaného ve formě námítky započtení, kterou žalovaný vznesl 28. 8. 1994, a to přesto, že zjistil, že dne 10. 6. 1994 byla podána žaloba zapsaná u Obvodního soudu pro Prahu 9 pod sp. zn. 10 C 307/94, jíž se žalobce domáhá proti žalovaným Ing. V. Š. a I. S. zaplacení částky 294 100 Kč s příslušenstvím za dodávku fotomateriálu. Předmětem

námítka započtení (v tomto případě kvalifikované jen jako obrana žalovaného) je totožný nárok, který je předmětem žaloby z 10. 6. 1994. Aby mohla být důvodnost námítka započtení posouzena, je třeba nárok uplatněný námítkou započtení v řízení věcně projednat, i když se o něm nerozhoduje výslovně v samotném výroku rozhodnutí, ale výsledek věcného rozhodnutí o nároku uplatněném k započtení se v něm projevuje a je výslovně vyjádřen v odůvodnění rozhodnutí. Odůvodnění rozhodnutí tak nutně tvoří jeden celek s rozsudečným výrokem, který je teprve tímto obsahem odůvodnění individualizován. Bylo-li však již o nároku uplatněném námítkou započtení dříve, než byla vznesena, zahájeno samostatné řízení, které není skončeno, brání věcnému projednání nároku uplatněného námítkou započtení překážka litispendence (zahájeného řízení) ve smyslu ustanovení § 83 o. s. ř., neboť hrozí, že týž nárok (případně jeho část) může být přiznán dvakrát. Rozhodnutí soudu prvního stupně proto bylo změněno s odkazem na ustanovení § 220 odst. 1 o. s. ř.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání. Dovolatel toto své dovolání odůvodňuje odkazem na ustanovení § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř. Poukazuje na to, že předmětem dovolání je právní otázka, zda skutečně překážka litispendence brání námítce započtení tam, kde ji žalovaný uplatní jako obranu proti žalobě a nechce, aby mu bylo přisouzeno více, než co uplatnil žalobce. To vše v případě, kdy pohledávka žalovaného proti žalobci je uplatněna samostatně podanou žalobou. V posuzovaném případě však jde o procesní obranu žalovaného, když žalovaný nepožadoval přisouzení částky, kterou mu žalobce dluží, a jeho projev nebyl vzájemným návrhem, na podkladě něhož by začalo jiné řízení před soudem. Není zde proto důvod uvažovat o překážce zahájeného řízení.

Žalobce se k podanému dovolání nevyjádřil.

Nejvyšší soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a věc vrátil k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Dovolací soud uvážil, že dovolání žalovaného bylo podáno oprávněnou osobou - účastníkem řízení, řádně zastoupeným advokátem podle ustanovení § 241 odst. 1 o. s. ř., stalo se tak ve lhůtě stanovené ustanovením § 240 odst. 1 o. s. ř., je charakterizováno obsahovými i formálními znaky požadovanými ustanovením § 241 odst. 1 o. s. ř., opírá se o možný případ přípustnosti dovolání podle ustanovení § 238 odst. 1 písm. a) o. s. ř., přičemž zdůrazňuje dovolací důvod podle ustanovení § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř. Dovolací soud pak přezkoumal napadený rozsudek odvolacího soudu v souladu s ustanovením § 242 odst. 1 až 3 o. s. ř. a dospěl k závěru, že dovolání žalovaného je důvodné, neboť s právním posouzením věci, na němž je rozsudek odvolacího soudu založen, se dovolací soud neztotožňuje.

Podle ustanovení § 97 o. s. ř. může odpůrce za řízení uplatnit svá práva proti navrhovateli i vzájemným návrhem. Vzájemný návrh může soud vyloučit k samostatnému řízení, jestliže by tu nebyly podmínky pro spojení věcí. Na vzájemný návrh se pak použije přiměřeně ustanovení o návrhu na zahájení řízení, jeho změně a zpětvzetí. V ustanovení § 98 o. s. ř. se pak uvádí, že vzájemným návrhem je i projev odpůrce, jímž proti navrhovateli uplatňuje svou pohledávku k započtení, avšak jen pokud navrhuje, aby bylo přisouzeno více, než co žádá navrhovatel, protože jinak soud posuzuje takový projev jen jako obranu proti návrhu.

Odvolací soud pro změnu rozsudku soudu prvního stupně spatřoval důvod v podstatě výlučně v úvaze, že z důvodu překážky litispendence (§ 83 o. s. ř.) nemohl přihlížet k obraně žalovaného spočívající v jím vznesené námítce započtení. Zde však odvolací soud zcela zřejmě důsledně nerozlišil jednotlivé právní instituty zmiňované v ustanovení § 97 a § 98 o. s. ř. Není sporu o tom, že vzájemný návrh, o němž se zmiňuje vedle ustanovení § 97 o. s. ř. i ustanovení § 98 o. s. ř., má, pokud

o takový případ v konkrétním řízení jde, atributy i procesní a hmotněprávní následky návrhu na zahájení řízení. Z procesního hlediska se tak i ke vzájemnému návrhu váže úprava obsažená v ustanovení § 83 o. s. ř., pojednávající o překážce litispendence. Je třeba si pak současně uvědomit, že ustanovení § 98 o. s. ř. obsahuje mimo jiné dva právní instituty. Jednak již zmíněný "vzájemný návrh", jednak "uplatnění pohledávky k započtení". Koncepcí zmíněného ustanovení totiž předpokládá, že uplatnění pohledávky k započtení odpůrcem v řízení proti navrhovateli může být považováno za vzájemný návrh jen tehdy, pokud odpůrce navrhuje, aby mu bylo přisouzeno více, než co uplatnil navrhovatel. Jinak jde pouze o (procesní) obranu odpůrce proti návrhu navrhovatele. K tomu, aby bylo možno i uplatnění pohledávky odpůrce vůči navrhovateli k započtení považovat za vzájemný návrh se všemi s tím spojenými důsledky (včetně možné překážky litispendence ve smyslu ustanovení § 83 o. s. ř.), je třeba především, aby odpůrce uplatnil svoji (jinak započitatelnou) pohledávku k započtení a navrhl, aby mu bylo přisouzeno více, než co uplatnil navrhovatel.

Pokud oba tyto předpoklady nejsou splněny v plném rozsahu, není možné projev odpůrce, kterým uplatňuje svoji pohledávku k započtení, považovat za vzájemný návrh tak, jak je to uvažováno ustanovením § 98 o. s. ř. Tak tomu bude především tehdy, nepožaduje-li odpůrce, aby mu bylo přisouzeno více, než co uplatnil navrhovatel, a to bez ohledu na samotnou celkovou výši pohledávky odpůrce (rozhodná totiž z uvažovaného hlediska je právě výše odpůrcem požadovaného přisudku a nikoliv výše jeho pohledávky). V tomto případě má uplatnění pohledávky povahu procesní obrany žalovaného proti žalobě, obdobné námitce promlčení, námitce zaplacení dluhu apod. Soud se proto nejprve zabývá otázkou důvodnosti pohledávky uplatněné žalobou a teprve v případě zjištění opodstatněnosti posuzuje i otázku přípustnosti navrhovaného započtení. Odlišnost případů, kdy uplatněný návrh k započtení bude posuzován při splnění zákonných předpokladů jako vzájemný návrh, od případů, kdy takové uplatnění pohledávky k započtení bude jen obranou proti návrhu, se projeví např. tak, že v případě, kdy odpůrce nebude požadovat při uplatnění své pohledávky vůči navrhovateli, aby bylo přisouzeno více, než co uplatnil navrhovatel (a tedy půjde jen o procesní obranu odpůrce), a pokud by soud shledal důvodnou pouze protipohledávku odpůrce, musí vlastní návrh zamítnout, když jej shledal nedůvodným, přičemž o protipohledávce rozhodovat nebude, a to ani v důvodech rozsudku. Je tedy zřejmé, že v těch případech, kdy při aplikaci ustanovení § 98 o. s. ř. nepůjde o vzájemný návrh, ale jen o procesní obranu, pak ve vztahu k této procesní obraně, která - jak bylo vyloženo - nemá povahu návrhu na zahájení řízení, a k níž se tedy také nemohou přimykát následky spojené se zahájením řízení, není důvodu zabývat se otázkou případné překážky zahájeného řízení.

Protože odvolací soud vycházel při svém rozhodování o věci samé z odlišné právní úvahy, nelze jeho rozhodnutí považovat za správné. Dovolací soud proto z uvedeného důvodu, aniž nařídil jednání (243a odst. 1 o. s. ř.), toto rozhodnutí zrušil a vrátil věc odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 1 a 2 o. s. ř.).